

ПРЕДСТАЉАЊЕ РАДА НАДБИСКУПИЈСКЕ БИБЛИОТЕКЕ *ПАУЛУС*

САЖЕТАК | Након што је приказан преглед настанка, развоја и грађе Надбискупијске библиотеке *Паулус*, у раду је покушано назначити садржајна и појмовна одређења библиотекарског и уопште културно-евангелизацијског усмерења Католичке Цркве на подручју Републике Србије, и то појмовима дијалогичности и католицитета: „Црква не може а да не буде место комуникације, место дијалога. Теологија, уколико она представља искрено ослушкивање Божије Речи (реч, говор = *logos*), не може а да не буде дијалошка (*dia-logos*), комуникативна. У том смислу присутност Београдске надбискупије у овом друштву као партикуларне Цркве унутар једне и свеопште Цркве нужно представља позив на дијалог и комуникацију. С друге, пак, стране, Црква не жели остваривати искључиво унутарцрквено заједништво и комуницирати сама са собом. Реч коју она преноси упућена је другима - човеку сваког места и времена, сваке нације и расе. У том је смислу Црква нужно католичка, свеопшта, отворена свима (*kat-holos*).“ У контексту наведених начела, те конкретних могућности и потреба надбискупијске заједнице, представљене су перспективе за даљи рад библиотеке, нарочито у њеној издавачкој делатности.

КЉУЧНЕ РЕЧИ | Надбискупијска библиотека *Паулус*, католицитет, дијалогичност

ПРЕГЛЕД НАСТАНКА, РАЗВОЈА И ГРАЂЕ НАДБИСКУПИЈСКЕ БИБЛИОТЕКЕ *ПАУЛУС*

Историја надбискупијског библиотекарства у целости је условљена историјом Београдске надбискупије, односно Католичке Цркве на подручју данашње Републике Србије. Будући да је од првих времена своје присутности Католичка

Црква проживљавала све са човеком због којег је на овим просторима и присутна и њена историја се показује комплексном и турбулентном у раздоблима веће или мање отворености ње саме, као и друштва на дијалог и сарадњу за добро човека: од прве организације црквеног живота у ранохришћанском периоду и првих бискупија у 4. веку до повлачења хришћанства пред великом сеобом народа; од рекристијанизације Европе и њеног југоисточног дела евангелизацијским подухватима свете браће Ђирила и Методија у 9. веку те покрштавања словенских народа до великог црквеног раскола двеста година после; у доба средњовековне организације Католичке Цркве на подручју данашње Србије до битке за Београд и посебног доприноса католика одбрани града под вођством фрањевца Св. Ивана Капистрана у 16. веку; за време дуготрајне османлијске владавине и видљиве улоге Католичке Цркве у ослобађању Београда у особи фрањевца бл. Марка из Авиана; од административног спајања београдске и смедеревске бискупије за време аустријске владавине те доприноса католичких свештеника и редовника религиозном и културном напретку овога подручја; од политичких промена 19. века и друштвене улоге ђаковачког бискупа Штросмајера до конкордата између Свете Столице и Краљевине Србије 1914. године те поновног успостављања Београдске надбискупије 29. октобра 1924. на челу са надбискупом Рафаелом Родићем, када започиње ново поглавље у историји надбискупије; коначно, преко мукотрпних догађаја светских ратова за којима је уследила комунистичка владавина до крвавог распада СФР Југославије након чега настаје најновије доба Београдске надбискупије са њеним садашњим натпастиром монс. Станиславом Хочеваром.¹

Кроз призму описане условљености развоја и деловања Католичке Цркве на подручју данашње Београдске надбискупије потребно је познавати и процес систематизације њене бриге за културни и научни напредак друштва унапређивањем језичке и књижевне културе кроз развој надбискупијског библиотекарства. У том је смислу разумљиво да се Надбискупијска библиотека почиње формирати поновном успоставом Београдске надбискупије почетком 20. века те све донедавно развијати властити фонд сабирањем углавном приватних литерарних збирки као оставштина Београдских надбискупа и свештеника који су у надбискупији деловали. Први надбискуп београдски, Рафаел Родић, већи је део своје библиотеке однео са собом у Пожегу у Хрватској након повлачења са

¹ Сажето према: Zoran M. Jovanović, *Beogradska nadbiskupija i njeno okruženje u vremenu i prostoru* (Beograd: Beogradska nadbiskupija, 2014). За детаљни преглед историје Католичке Цркве на подручју данашње Републике Србије види наведено дело и друге научне радове овог аутора у издању Београдске надбискупије.

дужности, док је његов наследник др. Ујчић библиотеци оставио вредну збирку од неколико стотина књига. Библиотека броји и примерке књига надбискупа Букатка и Турка, а неколико хиљада наслова библиотеци је оставио претпоследњи надбискуп Перко. Будући да библиотека никада није систематски попуњавана и да углавном осликава лична интересовања надбискупа и њихових сарадника, она је сведок друштвене, културне и интелектуалне историје Београдске надбискупије.² „Без обзира на то што није стручно уређивана и што фонд није плански обogaћиван, ова библиотека садржи вредна дела западне хришћанске мисли и најзначајнија је римокатоличка библиотека у Србији.“³

Након неуспелих покушаја систематскијег уређивања библиотеке у прошлом веку, први кораци систематизације библиотечке грађе, каталогизовања и уопште усклађивања библиотеке са принципима модерног библиотекарства и смерницама Папске комисије за културна добра Цркве започели су доласком данашњег надбискупа и митрополита београдског, монс. Станислава Хочевара, који је 2001. године иницирао систематизацију књига у згради Надбискупијског ординаријата и њихово премештање у простор прикладнији за функционално деловање библиотеке. Библиотека се данас стога налази у склопу Надбискупијског ординаријата, али у засебној згради и просторијама уређенима за ту намену. Првобитно пребројавање и распоређивање библиотечке грађе 2002. године открило је да библиотека, не рачунајући личну збирку надбискупа Хочевара, садржи фонд од 7000 књига и 350 наслова периодике, од којих су најстарији бројеви из прве и друге деценије XX века. Тако се онде чувају *Theologisch Praktische Quartalschrift* из Линца од 1904, *Biblische Zeitfragen* из Мунстера од 1911, док се љубљански *Boїословни весѝник* континуирано набавља од 1921. до данас.⁴

У протекле две деценије библиотечка се грађа и више него удвостручила, обогативши се и властитом издавачком делатношћу. Већ се из наведених наслова може увидети језичка разноврсност библиотеке: осим дела писаних на српском језику, највећи део фонда библиотеке представљају књиге на страним језицима: немачком, хрватском, словеначком, латинском, италијанском, француском, енглеском и другим језицима⁵ Садржајно гледано, фонд библиотеке у највећем обиму тематски обухвата различите дисциплине филозофско-теолошког студија католичке теологије. Библиотека садржи теолошке приручнике

² Уп. N. Tomić, „Biblioteka Rimokatoličke nadbiskupije u Beogradu“ (magistarska teza, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2006), 130-133.

³ Исто, 131.

⁴ Уп. исто, 131-132.

⁵ Уп. исто, 132

и научно-истраживачке радове из поља догматике, моралне теологије, аскетике, литургије, црквене историје, пасторалне теологије и хомилетике, катехетике и религиозне педагогије, библијских наука и библијске теологије и то почев од схоластичког периода па све до савремене теолошке мисли. У том смислу фонд библиотеке представља велико богатство за све који се желе бавити проучавањем историје католичке теологије увидом у схоластичке и неосхоластичке приручнике већином из 19. века. Посебан део библиотечке грађе сачињавају књиге Светог писма и литургијске књиге (мисали, часослови, обредници...) из 19. века и претконцилског периода, као и прва издања литургијских књига након литургијске обнове Другога ватиканског концила, што је незаобилазна материја у изучавању историје и развоја литургије на Западу. Уз збирку свих релевантних старијих и нових црквених докумената као аутентичних приказа службеног учења Католичке Цркве, Надбискупијска библиотека нарочито се поноси делима латинске и грчке патрологије у издањима на латинском и француском језику. Осим католичке теолошке мисли, незанемарива је присутност православних теолошких дела, као и екуменске теологије. Светска цивилна историја, политикологија, социологија, психологија, медицина, књижевност и историја ликовне уметности остале су науке и научне дисциплине писане на разним језицима и садржајем обухваћене у фонду библиотеке. Збирка речника и енциклопедија издатих од 19. до 21. века представља значајан допринос Београдске надбискупије проучавању и промовисању језичке и опште културе.

Библиотека је и данас у својеврсном процесу „настајања“: и даље се врши систематизација и ширење грађе, а тренутно се ради на стручној каталогизацији наслова, не би ли њихов попис био дигитално доступан свима који су заинтересовани за католичку филозофско-теолошку мисао, историју Католичке Цркве на подручју данашње Републике Србије, латинску литургијску баштину, латинску и грчку патрологију и слично, а што тематски одређује највећи део библиотечког фонда. Коначном каталогизацијом и дигитализацијом картотеке биће могуће и службено установити институцију Надбискупијске библиотеке *Паулус* са читаоницом доступном научницима и другим посетиоцима, а што је предвиђено у року од неколико година. Надбискупијска библиотека ће се тако придружити другим установама Надбискупијског културног центра и заједно са архивом, музејом и медијским центром уз издавачку делатност бити показатељ настојања Католичке Цркве да допринесе оплемењивању човека и друштва свиме што је истинито, добро и лепо.

КАТОЛИЦИТЕТ И ДИЈАЛОГИЧНОСТ КАО ПОЈМОВНА И САДРЖАЈНА
ОДРЕЂЕЊА БИБЛИОТЕКАРСКОГ И УОПШТЕ КУЛТУРНО-
ЕВАНГЕЛИЗАЦИЈСКОГ УСМЕРЕЊА КАТОЛИЧКЕ ЦРКВЕ
НА ПОДРУЧЈУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Укратко представљени фонд Надбискупијске библиотеке уистину је сведок саморазумевања Католичке Цркве, односно Београдске надбискупије као места дијалога и комуникације, али и као места позива на дијалог који је упућен свима без разлике. Дијалогичност и католицитет стварна су одређења саме природе Цркве, а онда и свеколике њене делатности у шта спада и однос са културом и библиотекарство. Црква сама себе схвата као преноситељицу догађаја Божије комуникације са човеком и светом. Тачка сусрета Бога и света, догађај коначне Божије објаве је оваплоћење вечне Божије Речи у особи Богочовека Исуса Христа – инкарнација, утеловљење. Пасхални мистериј Исусове муке, смрти и васкрсења коначна је Реч Божија упућена човеку. То је Реч спасења и милости која је новом Божијем народу – Цркви поверила послање обнове свега света у новости живота у Христу. Наравно, у њој се самој, у сакраментима и литургији као догађајима милости остварује Божија комуникација са човеком. Црква стога не може а да не буде место комуникације, место дијалога. Теологија, уколико она представља неприкривено и искрено ослушкивање Божије Речи (реч, говор = *logos*), не може а да не буде дијалогска (*dia-logos*), комуникативна.⁶ У том смислу присутност Београдске надбискупије у овом друштву као партикуларне Цркве унутар једне и свеопште Цркве нужно представља позив на дијалог и комуникацију. Дијалогско-комуникацијска структура парадигма је свеукупне стварности, зачета у унутартројственом дијалогу божанских особа, а одражена у стварању човека као дијалогскога бића, већ по самом телу упућеног на другог и другачијег. Та је структура стварности у потпуности објављена у особи Исуса Христа као „савршеног Комуникатора“⁷ Божије љубави. Уколико је он сам установио Цркву и сабрао је из свих народа, онда она у самој својој нарави носи слику комуникације и дијалога те се с правом може назвати „утеловљеним – оваплоћеним заједништвом“.⁸

С друге, пак, стране, Црква не жели остваривати искључиво унутарцрквено заједништво и комуницирати сама са собом. Реч коју она преноси упућена је

⁶ Уп. Gian Franco Poli, Marco Cardinali, *Komunikacija u teološkoj perspektivi. Promišljanja o komunikativnim aspektima vjere* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2008), 72.

⁷ Уп. Папинско вijeće за средства друштвеног припољавња, *Communio et progressio: pastoralni naputa* (Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2002), 11.

⁸ Уп. Gian Franco Poli, Marco Cardinali, 39-40.

другима - човеку сваког места и времена, сваке нације и расе. У том је смислу Црква нужно католичка, свеопшта, отворена свима (*kat-holos*). Немачки теолог Јосеф Рацингер, садашњи умировљени папа Бенедикт XVI, говорећи о католицизму Цркве подсећа да је Црква позвана у свом трпљењу и у својој љубави узимати се за све људе. То је њен излазак из себе саме. „У својој љубави и свом трпљењу она надилази све границе, она је истински „католичка““.⁹

Тако схваћени дијалогичност и католицитет - кршћанска универзалност - стварно одређују целокупно културно-евангелизацијско послање Цркве којој је стало до обнове света и друштва у Христу. Ући у дијалог са сваким, саслушати свакога и истовремено бити саслушан од другог, успоставити однос, градити мостове и јачати међуљудске везе - темељна је мисија Католичке Цркве, а пре свега Београдске надбискупије која живи и сведочи католичку веру као мањинска верска заједница у Србији. Њена је квантитативна одређења ипак не ограничавају да свима говори универзалним језиком Јеванђеља. Из тог разлога је Надбискупијска библиотека стварна слика културне и интелектуалне историје Београдске надбискупије - гледано по броју књига које садржи, њиховом тематском одређењу, као и броју језика на којима су писане.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ И МОГУЋНОСТИ ИСТРАЖИВАЧКОГ И НАУЧНОГ РАДА - ПЕРСПЕКТИВЕ РАЗВОЈА И РАДА У КОНТЕКСТУ НАВЕДЕНИХ НАЧЕЛА, ТЕ МОГУЋНОСТИ И ПОТРЕБА

Неизоставно је рећи нешто и о издавачкој делатности Београдске надбискупије која се остварује едицијом „Трећи милениј“ у склопу Надбискупијске библиотеке и Католичког медијског центра Надбискупије. У сопственом издању Надбискупија у последње две деценије издала је неколико десетина наслова којима жели допринети култури дијалога и изградњи односа реципроцитета у овом друштву. Научно-истраживачким радовима истражена је целокупна историја Београдске надбискупије, њеног географског и временског положаја, њених бискупа и надбискупа, њене културно-уметничке баштине, као и историја свих жупа - парохија Београдске надбискупије. Таквим историјским истраживањима надбискупија је дала уистину незанемарив допринос разумевању историје друштва на овом простору, комплексних интеркултуралних утицаја те тренутног стања у садашњем тренутку историје. Увиђајући да ни многе бискупије у

⁹ Joseph Ratzinger Benedikt XVI., *Kršćansko bratstvo* (Zagreb: Krišćanska sadašnjost, 2008), 81.

већинским католичким земљама нису иницирале ни оствариле сличне подухвате, драго нам је да имамо прилику да представимо нашу делатност која већ сада показује плод, а вршена је у тако ограничавајућим условима и често неповољном социјалном и политичком окружењу. Осим историјских истраживања, Надбискупија је на српски језик превела и издала више дела савремене католичке теолошке литературе и црквених докумената писаних на страним језицима. Уз то, она је издала и подупире даље издавање властитих теолошких дела, посебно оних која обрађују практични рад с Библијом, катехетски рад, те нове перспективе екуменске теолошке мисли. У контексту наведених начела дијалогичне упућености на другога, те католичке универзалне отворености свакоме, јасне су перспективе даљег рада Надбискупијске библиотеке *Паулус* и њене издавачке делатности „Трећи милениј“: дигитализацијом каталога књига омогућити заинтересованима приступ библиотечкој грађи; наставити обогаћивати библиотечки фонд насловима теолошке и других тематика; подупирати научно-истраживачки рад посебно на пољу историјских и екуменских истраживања; подрупрети преводилачку делатност омогућујући да католичка и уопште западнохришћанска мисао проговори српским језиком и постане још отворенија овдашњем човеку; иницирати нова екуменска истраживања те обогатити надбискупијско издаваштво рецентним теолошким делима западне и источне мисли.

Укратко, настојања Београдске надбискупије преко Надбискупијске библиотеке означавају покушај да Католичка Црква у Србији допринесе изградњи, а не рушењу мостова међу људима. Она не жели бити прозелитистичка ни „вући на своју страну“; она не жели аутономно располагати истином и викати да је она једина у праву – управо супротно, католици у овој земљи желе и треба да допринесу обнови овога друштва, да видају ране историје и отварају човека за све богатство и лепоту истине коју је могуће исправно живети једино у љубави. „Истинујући у љубави“ (Еф 4,15) – једини је пут у будућност за човека овога места и времена, уколико жели бити у целости човек који остварује самога себе тек кад ступа с другим у однос и који потврђује властити идентитет тек кад упозна и поштује туђи. Досадањи рад и перспективе будуће делатности Надбискупијске библиотеке показују искрену жељу за живљењем истине у љубави. На њеним полицама књиге најразличитијих аутора, често и сасвим супростављеног садржаја, могу и треба да стоје једна до друге, као што то и јесте. Једино је заједничким дијалогом могуће тражити истину, стрпљиво устрадајући у прихватању искуства других појединаца и друштава.¹⁰ Наслеђујући ово начело, библиотека

¹⁰ FRANJO, „Fratelli tutti: enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu“, *Vatican Press* (eng.), br. 50

сведочи шта значи стваран и истинит дијалог – он означава, између осталог, и муку шутње док се слуша шта други говори.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

FRANJO. „Fratelli tutti: enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu“ *Vatican Press* (eng.), br. 50 (2020).

Jovanović, Zoran M. *Beogradska nadbiskupija i njeno okruženje u vremenu i prostoru*. Beograd: Beogradska nadbiskupija, 2014.

Joseph Ratzinger Benedikt XVI. *Kršćansko bratstvo*. Zagreb: Krišćanska sadašnjost, 2008.

Papinsko vijeće za sredstva društvenog pripočavanja. *Communio et progressio: pastoralni naputa*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2002.

Poli, Gian Franco, Marco Cardinali. *Komunikacija u teološkoj perspektivi. Promišljanja o komunikativnim aspektima vjere*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2008.

Tomić, N. „Biblioteka Rimokatoličke nadbiskupije u Beogradu“. Magistarska teza, Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2006.

(2020).

DINKO GLAVAŠ
The Catholic Archdiocese of Belgrade
dinko.glavas1@gmail.com

PRESENTING THE WORK OF THE LIBRARY *PAULUS*
OF THE CATHOLIC ARCHDIOCESE OF BELGRADE

SUMMARY | After presenting the overview of the inception, development, and materials of the Catholic Archdiocese library *Paulus*, in this paper we tried to pinpoint the informative and conceptual dispositions of the library-related and, in general, culturally evangelizing aim of the Catholic Church in the territory of the Republic of Serbia, through the concepts of dialogicity and catholicity: “The Church cannot but be a place of communication, a place of dialog. Theology, if it does not represent a sincere listening to the Word of God (word, speech = *logos*), cannot but be dialogic (*dia-logos*), communicative. In that regard, the presence of the Belgrade Catholic Archdiocese in this society as a particular Church within one and all-encompassing Church necessarily presents a call to dialog and communication. On the other hand, though, the Church wishes not to realize exclusively inter-church community and communicate only with itself. The word that the Church passes around is directed towards others – the man of every place and time, every nation and race. In that sense, the Church is necessarily Catholic, all-engrossing, open to all (*kat-holos*).” In the context of the aforementioned principles, and concrete possibilities and needs of the archdiocese community, we have presented the perspectives for the future work of the library, especially referring to its publishing activities.

KEY WORDS | the Catholic Archdiocese’s library *Paulus*, catholicity, dialogicity

ДИНКО ГЛАВАШ
Белградское Архиепископство, Белград
dinko.glavas1@gmail.com

ПРЕЗЕНТАЦИЯ РАБОТЫ
АРХИЕПАРХИАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ *ПАУЛЮС*

АННОТАЦИЯ | После представления обзорасоздания, развития и документов Архиепархиальной библиотеки *Паулюс*, в статье делается попытка указать на информативные и концептуальные определения библиотечного дела и вообще культурно-евангелизирующей ориентации Католической церкви, в целом, на территории Республики Сербии через концепции диалогичности и католицизма: “Церковь не может не быть местом общения”. Богословие, если оно не представляет собой искреннее слушание Слова Божьего (слово, речь = logos), не может не быть диалогическим (dia-logos), коммуникативным. В этом отношении присутствие Белградского Архиепископства в этом обществе как особой Церкви, внутри одной и вселенской Церкви в рамках единой и всеобъемлющей церкви обязательно является призывом к диалогу и общению. Между тем, с другой стороны, Церковь не хочет добиваться исключительно внутрицерковного сообщества и общаться с самой собой. Слово, которое она распространяет, адресовано другим - людям любого места и времени, любой нации и расы. В этом смысле Церковь обязательно католическая, всеобъемлющая, открытая для всех (katholos). В контексте перечисленных принципов и конкретных возможностей и потребностей архиепархиального сообщества мы представили перспективы дальнейшей работы библиотеки, особенно в ее издательской деятельности.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА | Архиепархиальная библиотека *Паулюс*, всеобщность, диалог